

Kapitola 17

Hospodářský rozměr české zahraniční politiky: Hledání optimálního modelu ekonomické diplomacie pokračuje

Jan Hřích

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Na rok 2008 bude z hlediska globálního ekonomického vývoje v budoucnu pravděpodobně pohlíženo jako na celek sesazený dohromady ze dvou značně odlišných částí, přičemž předěl tvoří – velmi zhruba – rozhraní mezi třetím a čtvrtým kvartálem. Zatímco až do přelomu léta a podzimu převládaly ještě optimistické tóny, byť „vzdálené hřmění“ a rovněž varovná slova některých prozíravějších pozorovatelů se již někdy ozývala,¹ prudké vzplanutí americké finanční krize na počátku podzimu a její rychlá ozvěna v Evropě i v dalších částech světa velmi prudce srazily důvěru v ekonomiky a jejich další vývoj a jako velmi reálnou perspektivu pro období nejméně příštího roku či dvou let před světovou ekonomikou vytyčily stagnaci či dokonce krizi.² Uvedené obecné konstatování platí snad v poněkud mírnější podobě rovněž pro ekonomiku České republiky. I zde se však perspektiva ekonomické stagnace či dokonce mírného absolutního poklesu, a to po období dynamického až bouřlivého ekonomického růstu, začala na samém sklonku roku 2008 stávat neúprosnou realitou. Průvodní jevy tohoto negativního ekonomického zlomu, jako je především prakticky okamžité snižování stavů zaměstnanců, a to zejména v tradičních odvětvích s nižší či střední technologickou úrovní (sklářský, keramický či textilní průmysl), či dokonce přímo krachy několika podniků, se přitom začaly projevovat již během čtvrtého kvartálu 2008. Tento podzimní obrat se nečekaně silně odrazil již v makroekonomických výsledcích za rok 2008, kdy došlo ke snížení míry růstu HDP na 3,1 procenta (oproti 6 procentům za rok 2007) a k zatím nepatrnému absolutnímu poklesu českého vývozu (ještě v roce 2007 tento vývoz vzrostl o 15,6 procenta). Výše uvedený zvrat v ekonomickém

vývoji, ke kterému došlo během roku 2008, ovlivnil rovněž podobu priorit a aktuálních výzev, před kterými se ocitla česká ekonomická diplomacie (ED). Při pohledu na vývoj této oblasti v uvedeném roce tedy můžeme rozlišit dva souběžně působící trendy: na jedné straně pokračování některých dlouhodobějších tendencí z předchozího období a na druhé straně snaha reagovat na aktuální ekonomický vývoj jak v ČR, tak především v teritoriích prioritních ekonomických zájmů, kde se prozatím ekonomické problémy projevují dramatičtěji.

Při pohledu z perspektivy dlouhodobých vývojových trendů české ED jakožto nástroje pro prosazování záměrů a cílů vlády v oblasti hospodářské dimenze vnějších vztahů je možno všeobecně konstatovat, že ve druhém roce současné koaliční vlády došlo snad k definitivní stabilizaci celého institucionálního systému vykonávání ED a k opuštění některých plánů na provedení velmi radikálních změn a škrťů v celém systému, s kterými v předvolebním období přicházela ODS, která byla nejsilnějším politickým subjektem vládní koalice.³ Jedním z průvodních znaků tohoto trendu bylo i to, že v uvedeném období došlo pod vedením pověřené generální ředitelky Alexandry Rudyšarové – po určitých personálních otřesech z předcházejícího roku – snad již k definitivnímu uklidnění situace v Agentuře pro podporu podnikání a investic / CzechInvest.⁴ Tato agentura představuje velmi důležitý článek při realizaci české ED, jehož úloha v současné době stále ještě prochází přeměnou od klasické agentury na podporu zahraničních investic k agentuře podporující transmissi špičkových technologií.

V tomto období bylo možno zaznamenat orientaci na důsledné naplňování *Programového prohlášení vlády*, které na realizaci ED a další rozvíjení jejích mechanismů klade značný důraz, neboť je dokonce považuje za jeden ze základních nástrojů zahraniční politiky ČR, i když současně v jistém smyslu přebírá dikci dokumentu sdružení *Becario*, když zdůrazňuje nutnost zefektivnění stávajícího modelu a sjednocení kompetencí.⁵ Dosavadní praktické kroky vlády však svědčí o tom, že tohoto cíle rozhodně nechce dosahovat prostřednictvím radikálních kroků a škrťů, navrhovaných ve výše zmíněném dokumentu.

Upuštění od radikálních „řezů“ na druhou stranu rozhodně neznamená, že by byly zastaveny jakékoli pozvolné evoluční změny, směřující k postupnému zefektivňování činností státu usilujících o podporu vnějších komerčních aktivit (zpravidla) soukromých subjektů, a to při prakticky neměnném objemu disponibilních finančních prostředků ze státního rozpočtu.⁶ Mezi takové změny patří např. pokračující umístování kanceláří CzechTradu a CzechInvestu v zahraničí na společnou adresu či přesuny ekonomických diplomatů do teritorií, vyznačujících se dynamikou vytvářející předpoklady pro rozvíjení ekonomických vztahů. Výše uvedenému vývoji, založenému na postupných krocích, kladoucích si za cíl zvýšit celkovou efektivitu ED a atraktivnost nabízených služeb pro podnikatelské subjekty, se během roku 2008 dostalo oficiálního vládního posvěcení. Vláda ČR se 17. 3. 2008 na své desáté schůzi konečně vrátila k materiálu, předloženému společně ministrem zahraničních věcí a ministrem průmyslu a obchodu, hodnotícímu aktuální stav institucí a mechanismů pro realizaci české ED a navrhuujícímu kroky k jejich zefektivnění nadepsaného citací z vládního prohlášení: *Výbudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho*

ze základních prostředků české zahraniční politiky, jehož projednávání bylo staženo z pořadu jednání vlády 10. 9. 2007.⁷ Výsledkem projednávání uvedeného dokumentu je vládní usnesení č. 256/08, které předložený materiál bere na vědomí a ukládá příslušným ministrům (zahraničních věcí, průmyslu a obchodu a pro místní rozvoj) plnit průběžné úkoly v tomto materiálu uvedené a předkládat o tom vládě vždy do 31. prosince každého roku zprávu.⁸

Uvedené průběžné úkoly jsou v materiálu shrnuty celkem do jedenadvaceti bodů, zahrnujících některá opatření v oblasti institucionální, jako je např. dokončení sloučení zahraničních sítí agentur CzechTrade a CzechInvest (obě příspěvkové organizace MPO) v zahraničí a popř. též zvážení „...další optimalizace působení příspěvkových organizací v zahraničí“ nebo optimalizace sítě obchodně-ekonomických úseků zastupitelských úřadů a zahraničních kanceláří agentur. Některá jiná opatření a úkoly se zase týkají dalšího rozvíjení informačních systémů podpory vnějších ekonomických vztahů a jejich propojení a sjednocení, jako je např. vytvoření systému „... vzájemného propojení portálů příspěvkových organizací s redakcí webové stránky **www.czech.cz** s cílem zvýšit efektivnost vynaložených finančních prostředků“.⁹ Celá řada uvedených opatření pouze odkazuje na již probíhající programy a existující dokumenty, jako je *Exportní strategie České republiky na léta 2006–2010*, *Exportní akademie Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky* či projekt *Strategického řízení MZV*, a vyzývá k jejich ještě důslednějšimu naplňování, větší koordinovanosti apod. Uvedené průběžné úkoly si tedy v žádném případě nekladou za cíl žádné dramatictější zásahy do existujících systémů ED, ale pouze zkvalitňování jejich fungování v mezích existujícího rámce.

V roce 2008 pokračovalo rozšiřování mezinárodní smluvní báze ČR, mající podpořit plynulé a teritoriálně diverzifikované rozvíjení jejich vnějších ekonomických vztahů. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že i v podmínkách členství v EU existuje pro tuto aktivitu státu široký prostor, neboť do výlučné kompetence orgánů Unie patří pouze oblast tzv. klasické obchodní politiky a pouze s výhradami a omezeními oblasti obchodu se službami a obchodních aspektů práv duševního vlastnictví.¹⁰ Ve *Smlouvě o založení ES* (čl. 133) je přímo uvedeno, že „Tímto odstavcem není dotčeno právo členských států zachovat a uzavírat dohody se třetími zeměmi nebo s mezinárodními organizacemi, pokud jsou tyto dohody v souladu s právem Společenství a ostatními příslušnými mezinárodními dohodami.“¹¹ Členské státy EU tedy nesmějí uzavírat pouze dohody s tzv. obchodním prvkem, které by přímo interferovaly do výlučných kompetencí Společenství. Takovéto dohody musela rovněž ČR před svým vstupem do EU vypovědět a popř. renegociovat, pokud existoval oboustranný zájem smluvních stran o zachování některých jejich součástí, které do uvedených výlučných kompetencí ES nezasahovaly.

Poměrně významným krokem ve výše uvedené oblasti bylo v roce 2008 uzavření dohody o hospodářské a průmyslové spolupráci s Brazílií, ke kterému došlo u příležitosti dubnové návštěvy prezidenta této významné latinskoamerické země Luize Ignácia Luly da Silva v ČR. Tato největší latinskoamerická a šestá největší světová ekonomika je přitom nejvýznamnějším českým obchodním partnerem v Latinské Americe. Rozvíjení politických a ekonomických vztahů s tímto kontinentem přitom až done-

dávna rozhodně nepatřilo mezi priority ČZP. V rámci *Exportní strategie České republiky na léta 2006–2010* byla Brazílie zařazena mezi tzv. prioritní země (v době vzniku strategie jich bylo celkem 19; z latinskoamerických států to dále byly Argentina, Chile a Mexiko), které podle autorů strategie představují perspektivní a dynamicky se rozvíjející trhy.¹² Rostoucí pozornost uvedenému kontinentu, jenž se zhruba v posledních dvou dekáдах vyvíjí velmi dynamicky, ostatně věnuje i EU jako celek, která se rozvoj jeho vztahů s Evropou snaží podpořit svými specifickými instrumenty, vyplývajícími ze společné obchodní politiky i ze společné zahraniční a bezpečnostní politiky (smlouva o meziregionálním strategickém partnerství). Brazílie navíc představuje nejvýznamnější členský stát latinskoamerického integračního seskupení MERCOSUR (spolu s Argentinou, Uruguayí a Paraguayí a od roku 2006 rovněž s Venezuelou), s kterým EU již od roku 2000 vyjednává o uzavření dohody o volném obchodu. O mimořádné obtížnosti a citlivosti jednání svědčí, že se je přes veškerou snahu nepodařilo ani do konce roku 2008, tedy po více než osmi letech, uzavřít, a to údajně kvůli jejich těsné vazbě na budoucí výsledek katarského kola mnohostranných jednání v rámci Světové obchodní organizace WTO.¹³

Jako další příklad rozvíjení sítě mezinárodních smluv, majících podpořit české vnější ekonomické vztahy, je možno uvést uzavření smlouvy o rozvoji vzájemného obchodu (netýká se otázek obchodní politiky) s Albánií, ke kterému došlo u příležitosti dubnové návštěvy premiéra Mirka Topolánka v této západobalkánské zemi. Uvedená země již přistoupila k postupnému vytváření zóny volného obchodu s EU na základě *Prozatímní dohody*, jejíž naplňování předchází ratifikaci *Dohody o stabilizaci a přidružení*.¹⁴

Vláda ČR se však během roku 2008 také několikrát zabývala vypovídáním některých mezivládních dohod, upravujících ekonomické vztahy. Konkrétně šlo o ukončování platnosti dohod o podpoře a vzájemné ochraně investic s ostatními členskými státy EU.¹⁵ U nečlenských států EU dochází ke změnám uvedených smluv.¹⁶ Tento postup je zřejmě motivován především trpkými zkušenostmi z nedávné minulosti, kdy ČR kvůli určitým formulacím v dohodách o podpoře a ochraně investic prohrála několik mezinárodních sporů a byla nucena platit miliardové částky. Paralelně však v roce 2008 probíhalo rovněž uzavírání nových dohod tohoto typu.¹⁷

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Poměrně významnou událostí v diplomatickém kalendáři ČR v roce 2008 bylo první setkání českých honorárních konzulů z celého světa, které se v sídle MZV ČR konalo na přelomu května a června (sjelo se na ně celkem 131 ze 160 těchto čestných zástupců naší země v zahraničí). Ekonomické otázky obecně a aktuální priority při prosazování ekonomických zájmů ČR v zahraničí zvláště hrály v agendě tohoto setkání velmi významnou roli.¹⁸ Obecně totiž platí, že honorární konzulové jsou zpravidla osoby ekonomicky silné, většinou úspěšní podnikatelé, již mají ve svém prostředí značný neformální vliv. Při prosazování českých ekonomických aj. zájmů tedy mohou

sehrát významnou roli, a to mj. tím, že šíří pozitivní obraz ČR jako stabilní a kulturní země, s kterou stojí za to navazovat obchodní a další ekonomické vztahy.¹⁹ Tradičně důležitou roli hrály otázky ED při poradě vedoucích českých zastupitelských úřadů v zahraničí, která se v Černínském paláci konala koncem května 2008.

V roce 2008 uběhlo již deset let od zavedení systému investičních pobídek v ČR, což se stalo příležitostí k intenzivnějším diskusím o tomto nástroji ED. Znovu tak byly opakovány dobře známé argumenty jejich zastánců a odpůrců.²⁰ V oblasti praktické hospodářské politiky však převládá a i nadále převládá pragmatický přístup k tomuto instrumentu, vycházející z toho, že ČR je více méně nucena ho v nějaké formě a v určitém stupni intenzity rovněž aplikovat, pokud ho používá naprostá většina států světa, neboť jinak by se dostala do výrazné konkurenční nevýhody ve svém úsilí o přilákání podnikatelských investic. Investiční pobídky, uplatňované v ČR, mají charakter slevy na dani z příjmů, přímé finanční podpory při vytváření pracovních míst a rekvalifikaci zaměstnanců či převodu pozemků pro investiční činnost za zvýhodněnou cenu.²¹

V době svého zavedení investiční pobídky představovaly kritickou podmínku toho, aby Česká republika dokázala nastartovat ekonomický růst na technologicky vyšší úrovni a významně posílit svou mezinárodní konkurenceschopnost, což bylo v daných podmínkách prakticky realizovatelné pouze prostřednictvím přímých zahraničních investic (PZI). Alternativou by byla ekonomická stagnace a prudký růst nezaměstnanosti se všemi tíživými sociálními důsledky, a to nejen pro nezaměstnané, ale i pro ty, co práci mají. Později byla ovšem možnost získat investiční pobídku rozšířena i na domácí firmy, mající v úmyslu uskutečnit významnou investiční akci. Od té doby ČR ve svém úsilí o přilákání PZI dosáhla výrazných úspěchů a stala se velmi atraktivní zemí pro zahraniční kapitál nejen v rámci regionu střední a východní Evropy, ale i v měřítku globálním, což na druhé straně ovšem samozřejmě ani zdaleka není dáno pouze tím, že uplatňuje investiční pobídky.²²

Za posledních deset let se ovšem výrazně změnilo celkové postavení ČR v evropské a světové ekonomice z hlediska její ekonomické a technické úrovně, a nepotřebuje tedy již v takovém rozsahu podporovat jakékoli PZI formou aktivní státní politiky, a to i proto, že česká ekonomika je nyní pro většinu investic již dostatečně atraktivní i bez tohoto typu podpory. Na změněnou situaci reagovala novela zákona o investičních pobídkách z roku 2007, podle které budou investiční pobídky moci dostávat pouze technologicky náročné projekty s tím, že ve strukturálně postižených regionech bude laťka pro získání pobídky nastavena níže než jinde.²³ Další doladování systému investičních pobídek, s cílem přizpůsobit ho potřebám vyplývajícím z aktuální ekonomické situace, lze očekávat i v budoucnu.²⁴

Poskytování investičních pobídek ovšem i nadále pokračuje se značnou intenzitou. V roce 2007 agentura CzechInvest podpořila celkem 182 investičních projektů v hodnotě takřka 71 miliard Kč, přičemž 55 (30,2 procenta) projektů z toho byly investiční akce českých podniků v úhrnné hodnotě 15 miliard Kč (21,1 procenta).²⁵ O kolísavosti vývoje přílivu PZI – v závislosti na tzv. velkých projektech, které jsou realizovány nanejvýše jednou za několik let – však svědčí údaj, že v roce 2006 sice bylo CzechInvestem podpořeno „pouze“ 176 projektů, jejichž celková hodnota však činila plných 114,6 miliardy Kč, tedy o 43,6 miliardy Kč více než v roce 2007, při-

čemž hodnota jediného z podpořených projektů – investice jihokorejské automobilky Hyundai v Nošovicích – představovala zhruba 30 miliard Kč.²⁶

Léta 2007–2008 jsou ovšem obdobím, kdy se stále častěji o České republice hovoří též jako o vývozci kapitálu, především PZI. Je to důsledek dokončení transformačního procesu a celkově pozitivního ekonomického vývoje, což vytváří podmínky pro posilování kapitálové síly úspěšných firem, jež mohou relativní přebytek kapitálu přesouvat do zahraničí. Rozdíl mezi přílivem PZI a českými investicemi do zahraničí však dosud zůstává velmi výrazný až řádový: V roce 2008 např. české PZI do zahraničí činily (podle předběžných údajů) 1899 milionů USD, zatímco příliv PZI do ČR byl 10 871 milionů USD, což je 5,7krát více.²⁷

Z hlediska teritoriálního je nejčastějším cílem českých PZI Slovensko, následované Německem. Mezi cílovými teritorii se však stále častěji objevují rovněž Polsko, Rumunsko, Rusko a Bulharsko.²⁸ Českou firmou s nejsilnějšími kapitálovými pozicemi v zahraničí je v současné době patrně energetická skupina ČEZ, která se ve své expanzi soustřeďuje zejména na Balkán, střední Evropu a Rusko, kde vlastní podíly v energetických distribučních společnostech a elektrárnách. Jeho zahraniční expanze přitom pokračovala rovněž v roce 2008, kdy např. investoval 27 miliard Kč do tzv. větrné farmy v Rumunsku nebo se účastnil tendru na výstavbu elektrárny v Turecku. Posilování pozice ČR jakožto vývozce kapitálu potenciálně klade nové výzvy rovněž před českou ekonomickou diplomacií. Vývoz kapitálu ze země obecně hraje značně ambivalentní roli: Na jedné straně nebývá jako celek považován za příliš pozitivní jev, který by bylo záhodno podporovat prostřednictvím aktivních hospodářsko-politických opatření, neboť bývá vnímán jako odliv potenciálních pracovních příležitostí a části budoucího HDP do ciziny. Na druhé straně je však zcela zákonitým důsledkem toho, že ekonomika dosáhla určitého stupně vyspělosti, a důkazem síly a úspěšnosti příslušných firem, které si svou kapitálovou expanzí do zahraničí zároveň vytvářejí předpoklady pro další růst a posilování svých pozic na zahraničních trzích. PZI do zahraničí tak mohou vytvářet předpoklady pro potenciální růst exportu, který může naopak pracovní místa vytvářet. Zahraniční politika ČR obecně a ED zvláště tak budou muset v rostoucí míře hájit rovněž zájmy českých zahraničních investorů, a to jak v obecné rovině, tak v příslušných teritoriích.

Jak bylo již řečeno v úvodu tohoto příspěvku, během roku 2008 došlo k výraznému negativnímu zvratu ve vývoji světové ekonomiky, včetně ekonomiky západoevropské, který se však ve výkonnosti ekonomiky ČR s velkou pravděpodobností naplno projeví až během roku 2009. Již v posledních měsících roku 2008 se však český export začal potýkat se zhoršenými odbytovými možnostmi na zahraničních trzích, především na trzích ostatních států EU, jež jednoznačně představují klíčové odbytiště pro vývoz zboží z ČR. Za těchto okolností se s novou naléhavostí dostává opět do popředí cílená a aktivní podpora vývozu. Nástroj pro bezprostřední posílení konkurenční pozice daného zboží na zahraničním trhu představuje finanční podpora exportu, která zahrnuje jednak pojišťování vývozu se státní účastí (a tím i za lepších než komerčních podmínek), jednak poskytování zvýhodněných exportních úvěrů (tzv. refinancování vývozu). Poskytování zvýhodněných dlouhodobých úvěrů vývozcům umožňuje poskytnout z hlediska kupujícího výhodnější platební podmínky, jež dnes tvoří vý-

znamnou součást konkurenčního boje mezi dodavateli srovnatelných produktů. Celkově lze přitom říci, že v této oblasti má ČR ještě určitý nevyužitý prostor, jenž jí dávají její mezinárodní závazky, přijaté především v rámci EU, OECD a WTO. Na tuto situaci reagovala koncem roku česká ED prostřednictvím státní finanční společnosti Exportní garanční a pojišťovací, a.s. (EGAP) a České exportní banky (ČEB) zvýhodněním a rozšířením jejich nabídky pro české vývozce. Jde např. o zvýšení pojistného krytí rizik, spojených s vývozními úvěry, akreditivy a bankovními zárukami, až na 99 procent (v případě pojištění teritoriálních rizik investic možno až na 100 procent). Další novinkou je tzv. pojištění rizika ztráty vývozce při neúspěšném hledání nových trhů, které by nahradily ohrožená odbytiště v západní Evropě. Pojistné plnění zde spočívá v tom, že EGAP odškodní toho exportéra, který vývozem na nový trh nevydělá ani na pokrytí nákladů, vynaložených na nalezení nového odbytiště. Stát proto zvýšil základní kapitál ČEB (o jednu miliardu korun) a pojistnou kapacitu EGAP.²⁹ Uvedené změny ovšem nejen reagují na aktuální ekonomický vývoj, ale rovněž navazují na trend z posledních zhruba dvou let, kdy dochází k rychlému nárůstu zájmu o služby této státní společnosti a k rozšiřování nabídky jejích služeb.³⁰

V roce 2008 pokračovalo úsilí o rozrhýbání stagnujícího katarského kola mnohostranných jednání o liberalizaci světového obchodu v rámci WTO.³¹ ČR přitom na půdě příslušných orgánů EU, připravujících pozice pro jednání v rámci WTO, konzistentně setrvala na svém dosavadním stanovisku zastávce co největší liberalizace světového obchodu, a to mj. v souladu s programovým prohlášením stávající vlády,³² jejíž stanovisko v tomto bodě však rozhodně nevybočuje z kontinuity dosavadního vývoje.³³ Jeho vyvrcholením – následujícím po různých peripetiích stran návrhů dohody (v únoru byl aktuální návrh odmítnut hned 20 státy EU, kdežto další návrh byl zase kritizován Francií) – byly neformální porady na ministerské úrovni, jež se v sídle organizace v Ženevě konaly ve dnech 21.–29. 7. 2008.³⁴ Tyto porady však kýžený výsledek v podobě přiblížení katarského kola k úspěšnému završení rozhodně nepřinesly a byly pozorovateli hodnoceny jako naprostý nezdar.³⁵ Kamenem úrazu stále zůstává především spor mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi o zemědělské dotace, a to nejen v EU, ale rovněž v USA a dalších státech, přičemž rozvojové země jsou zase kritizovány za vysoká cla na dovoz průmyslových výrobků. Jednou z příčin ztroskotání těchto jednání pravděpodobně byla i relativní slabost (zračící se mj. v neochotě ustoupit ve stále se vracející otázce dovozu banánů) společné pozice států EU, kterou byl zástupce Unie na jednáních, tehdejší komisař pro obchod Peter Mandelson, nucen zachovávat. Skrývaly se za ní přetrvávající rozpory mezi liberálnější a protekcionističtější orientovanými státy uvnitř EU samé.³⁶

Po ztroskotání červencových ministerských porad WTO zavládl všeobecně značný pesimismus ohledně možností dovést v dohledné době katarské kolo mnohostranných jednání do zdárného konce a převážil názor, že perspektiva uzavření dohody se pravděpodobně vzdálila o několik let. Tomuto názoru se zdála nahrávat i zhoršující se ekonomická situace ve světě, která vždy povzbuzuje protekcionistické nálady. K určité změně atmosféry však dochází v listopadu 2008 po washingtonském summitu skupiny G20, na kterém vedoucí představitelé nejmocnějších zemí světa vyzvali k co nejrychlejšímu dokončení katarského kola, což by mělo v době, kdy je celá svě-

Tabulka č. 1: Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2001–2008
(v mld. Kč)

Ukazatel	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	Hodn.	02/01	Hodn.	03/02	Hodn.	04/03	Hodn.	05/04	Hodn.	06/05	Hodn.	07/06	Hodn.	08/07		
Vývoz z ČR	1 270	98,7	1 371	109,3	1 723	125,7	1 869	108,5	2 145	114,8	2 479	115,6	2 465	99,4		
Obchodní bilance	-117	x	-70	x	-13	x	59	x	65	x	121	x	103	x		
Příjmy z cest. ruchu	118	81,4	100	104,2	107	107,0	112	104,7	125	111,6	134	107,2	131	97,8		
Bilance cest. ruchu	65	44	46	x	49	x	54	x	63	x	61	x	53	x		
Bilance běžného účtu	-124	x	-161	x	-147	x	-40	x	-82	x	-111	x	-114	x		
Čistý příliv PZI ¹⁾	215	129,3	59	21,2	128	216,9	279	218,0	123	44,1	212	172,4	183	86,3		
Čisté PZI do zahraničí ²⁾	6	x	6	x	26	x	-0	x	33	x	33	x	32	x		
Bilance PZI	208	x	54	x	102	x	280	x	90	x	179	x	150	x		
HDP (běžné ceny; index ve stálých cenách)	2 352	101,9	2 577	103,6	2 815	104,5	2 984	106,3	3 216	106,8	3 530	106,0	3 706	103,1		

¹⁾ Index: změna aktivního salda.

²⁾ – = čistá repatriace investic zpět do ČR.

Prameny: Česká národní banka. On-line: (www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/es/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance/BOP_CS.XLS). Český statistický úřad. On-line: (www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje).

Tabulka č. 2: Teritoriální struktura a dynamika vývozu ČR v letech 2001–2008 (v %)

Skupiny zemí / země	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		
	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	
Celkem	100,0	100,0	99,0	109,2	125,7	108,5	100,0	114,8	108,5	100,0	114,8	100,0	115,6	100,0	115,6	100,0	99,4
z toho:																	
– Vyspělé tržní ekonomiky	92,8	92,4	98,6	93,1	110,0	107,3	91,8	114,8	107,3	91,8	114,8	91,1	114,8	90,6	114,8	90,6	98,8
z toho: EU–27	86,7	85,8	97,9	87,3	111,2	106,4	85,5	115,0	106,4	85,7	115,0	85,3	115,1	85,2	115,1	85,2	99,3
z toho: SRN	38,2	36,4	94,3	37,0	110,9	100,9	31,9	109,0	100,9	31,9	109,0	30,7	111,3	30,7	111,3	30,7	99,4
Slovensko	8,0	7,7	94,9	8,0	112,8	133,4	8,4	111,8	112,8	8,4	111,8	8,7	119,0	9,2	119,0	9,2	105,9
– Rozvojové země	3,3	3,5	103,2	2,9	91,3	122,9	3,2	104,3	122,9	3,2	104,3	3,4	121,5	3,3	121,5	3,3	97,5
– Evropské tranzitivní ekonomiky + SNS	3,6	3,5	97,4	3,1	97,6	128,3	4,4	122,1	128,3	4,4	122,1	4,8	124,3	5,3	124,3	5,3	110,3
Prioritní země podle Exportní strategie	8,8	9,5	106,9	8,6	98,9	130,1	8,9	115,9	128,1	10,6	115,9	10,7	116,6	11,1	116,6	11,1	103,2
v tom:																	
– Rusko	1,5	1,3	90,5	1,2	97,8	147,0	1,4	126,6	139,2	2,0	126,6	2,3	135,3	2,7	135,3	2,7	117,2
– Ukrajina	0,6	0,6	98,1	0,5	106,1	162,0	0,7	127,8	142,5	1,0	127,8	1,0	110,7	1,0	110,7	1,0	104,5
– Bulharsko	0,3	0,3	99,7	0,3	106,1	148,9	0,4	123,1	113,9	0,4	123,1	0,4	128,1	0,5	128,1	0,5	111,2
– Rumunsko	0,7	0,7	104,4	0,7	104,7	145,5	0,8	130,9	141,1	1,2	130,9	1,3	122,1	1,5	122,1	1,5	113,5
– Turecko	0,4	0,7	183,1	0,7	103,7	148,8	0,8	98,2	91,0	0,6	98,2	0,6	119,8	0,5	119,8	0,5	91,3
– Srbsko ¹⁾	0,3	0,3	125,5	0,3	87,7	0,6	0,1	x	x	0,3	218,7	0,4	151,6	0,3	151,6	0,3	86,5
– Chorvatsko	0,6	0,6	107,5	0,6	105,0	119,1	0,6	108,8	103,0	0,5	108,8	0,5	112,0	0,5	112,0	0,5	91,7
– Čína	0,2	0,4	158,2	0,5	140,6	102,7	0,4	125,7	102,4	0,4	125,7	0,6	156,2	0,5	156,2	0,5	93,7
– Indie	0,2	0,4	198,3	0,2	66,5	151,6	0,3	142,9	122,5	0,4	142,9	0,4	124,0	0,4	124,0	0,4	95,3
– Vietnam	0,0	0,0	86,5	0,0	112,1	97,5	0,0	81,4	81,4	0,0	149,3	0,1	193,1	0,0	193,1	0,0	45,6
– USA	2,8	2,9	99,3	2,4	93,6	116,1	2,3	99,0	127,7	2,3	99,0	1,9	97,4	1,8	97,4	1,8	90,0
– Kanada	0,2	0,2	95,5	0,2	94,1	128,2	0,2	134,5	146,5	0,2	134,5	0,1	60,8	0,1	60,8	0,1	104,4
– Argentina	0,0	0,0	57,7	0,0	209,1	130,0	0,0	105,6	129,6	0,0	105,6	0,0	104,5	0,0	104,5	0,0	85,9
– Brazílie	0,1	0,1	101,6	0,1	97,7	165,3	0,2	129,4	181,3	0,2	129,4	0,2	109,3	0,2	109,3	0,2	116,8
– Chile	0,0	0,0	76,6	0,0	69,4	191,6	0,0	129,4	150,5	0,0	129,4	0,0	97,5	0,0	97,5	0,0	110,8
– Mexiko	0,1	0,1	84,4	0,1	156,0	167,2	0,2	125,3	126,5	0,2	125,3	0,2	100,6	0,2	100,6	0,2	98,5
– Egypt	0,2	0,1	78,5	0,1	63,5	171,6	0,1	125,1	159,5	0,2	125,1	0,1	96,7	0,2	96,7	0,2	116,3
– Saudská Arábie	0,2	0,1	52,9	0,1	79,1	218,1	0,1	89,3	129,1	0,1	89,3	0,1	130,1	0,2	130,1	0,2	137,5
– Spojené arab. emiráty	0,4	0,6	129,7	0,5	99,9	131,9	0,5	93,2	124,0	0,5	93,2	0,4	100,4	0,4	100,4	0,4	98,5

¹⁾ Do roku 2004 Svatová republika Jugoslávie, resp. konfederace Srbsko a Černá Hora.
Pramen: Český statistický úřad: *Statistika zahraničního obchodu*. On-line: (dwcso.cz/pls/stazo).

Tabulka č. 3: Teritoriální struktura a dynamika dovozu ČR v letech 2001–2008 (v %)

Skupiny zemí / země	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl	Podíl
Celkem	100,0	100,0	95,7	100,0	108,7	100,0	121,4	104,6	104,6	100,0	115,0	100,0	100,0	113,6	100,0	100,2
z toho:	84,2	81,6	92,7	81,0	107,8	82,3	123,5	102,8	102,8	79,5	113,1	79,3	113,3	75,5	95,5	95,5
– Vyspělé tržní ekonomiky	74,7	72,5	92,9	71,8	107,6	72,3	122,2	103,6	103,6	70,7	113,6	70,8	113,8	66,9	94,7	94,7
z toho: EU–27	33,5	32,5	92,8	32,6	109,0	31,7	118,1	99,3	99,3	28,5	108,9	28,0	111,8	26,7	95,5	95,5
z toho: SRN	5,5	5,2	91,4	5,2	107,7	5,4	125,7	106,3	106,3	5,4	113,1	5,3	113,3	5,6	104,8	104,8
Slovensko	5,4	7,3	128,0	7,4	110,3	6,3	104,1	94,0	94,0	5,6	112,6	5,8	117,3	6,1	105,6	105,6
– Rozvojové země	7,2	6,2	82,6	6,2	108,2	5,8	114,6	143,7	143,7	8,5	122,2	6,9	91,6	9,1	133,3	133,3
– Evropské tranzitivní ekonomiky + SNS																
Prioritní země podle <i>Exportní strategie</i> :	15,1	15,3	97,1	16,0	113,5	15,6	118,1	114,1	114,1	17,9	121,4	18,2	115,4	21,1	116,0	116,0
v tom:																
– Rusko	5,5	4,5	78,9	4,6	109,7	4,1	107,7	147,5	147,5	6,0	120,6	4,8	90,4	6,4	134,5	134,5
– Ukrajina	0,7	0,7	96,3	0,7	103,7	0,8	148,1	113,4	113,4	0,7	89,6	0,6	97,7	0,8	128,2	128,2
– Bulharsko	0,1	0,1	120,8	0,1	135,2	0,1	135,6	89,9	89,9	0,1	114,3	0,1	126,6	0,1	98,9	98,9
– Rumunsko	0,2	0,2	115,5	0,3	154,4	0,3	147,1	146,6	146,6	0,5	127,9	0,5	101,8	0,5	104,6	104,6
– Turecko	0,5	0,6	117,1	0,6	120,7	0,6	115,3	120,0	120,0	0,6	103,0	0,7	121,1	0,7	103,1	103,1
– Srbsko ¹⁾	0,0	0,1	124,9	0,1	94,8	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	259,8	0,1	111,4	0,2	168,0	168,0
– Chorvatsko	0,1	0,1	100,2	0,1	92,3	0,1	111,9	114,6	114,6	0,1	153,5	0,1	93,1	0,1	88,6	88,6
– Čína	2,9	4,6	151,1	5,2	122,7	5,2	120,9	103,4	103,4	6,1	136,2	7,8	144,9	8,9	114,4	114,4
– Indie	0,2	0,2	101,1	0,2	103,4	0,3	137,1	124,1	124,1	0,3	104,0	0,3	135,6	0,4	104,4	104,4
– Vietnam	0,1	0,1	87,8	0,1	92,7	0,1	131,0	107,1	107,1	0,1	138,6	0,2	128,2	0,2	111,1	111,1
– USA	3,9	3,3	80,1	3,1	103,9	3,1	121,2	84,6	84,6	2,3	106,7	2,3	109,6	2,1	93,5	93,5
– Kanada	0,3	0,3	90,3	0,3	109,0	0,3	124,3	119,2	119,2	0,3	133,0	0,3	100,4	0,2	82,2	82,2
– Argentina	0,1	0,1	78,2	0,1	96,1	0,1	100,1	130,4	130,4	0,1	89,2	0,0	102,3	0,1	114,8	114,8
– Brazílie	0,3	0,2	74,9	0,3	121,5	0,3	132,8	96,1	96,1	0,2	90,7	0,2	140,1	0,3	107,6	107,6
– Chile	0,0	0,0	131,7	0,0	164,7	0,0	138,6	154,5	154,5	0,0	110,7	0,1	141,0	0,1	93,6	93,6
– Mexiko	0,1	0,1	85,8	0,1	121,4	0,2	138,4	91,8	91,8	0,2	156,4	0,2	96,4	0,2	118,6	118,6
– Egypt	0,0	0,0	111,1	0,0	169,6	0,0	77,1	77,1	77,1	0,0	99,5	0,0	119,6	0,0	112,1	112,1
– Saúdská Arábie	0,0	0,0	253,7	0,0	103,3	0,0	165,4	128,3	128,3	0,0	97,1	0,0	121,6	0,0	86,3	86,3
– Spojené arabské emiráty	0,0	0,1	185,1	0,1	200,7	0,0	35,1	91,3	91,3	0,0	184,5	0,0	59,1	0,0	124,2	124,2

¹⁾ Do roku 2004 Svazová republika Jugoslávie, resp. konfederace Srbsko a Černá Hora.
 Pramen: Český statistický úřad: *Statistika zahraničního obchodu*. On-line: (dw.czso.cz/pls/stazo).

tová ekonomika ohrožena krizí, přispět k obnově důvěry v trhy. Zda se tuto výzvu podaří prakticky realizovat, však není v době, kdy vzniká tento příspěvek, ani zdaleka jasné. Pokud by k tomu došlo, mohla by nutnost moderovat za EU finální fázi jednání v rámci katarského kola WTO představovat zásadní výzvu pro předsednictví ČR v EU.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V porovnání s předchozím rokem došlo ve struktuře aktérů hospodářského rozměru ČZP k jedné podstatnější změně, a to k zahájení činnosti již delší čas připravované *Rady pro obchod a investice*. Rada je stálým poradním orgánem, sdružujícím jak zástupce státní správy, tak reprezentaci podnikatelské veřejnosti, pro kterou jsou služby státu v oblasti podpory vnějších ekonomických vztahů určeny především.³⁷ Činnost této rady, jejíž vznik anticipuje již *Exportní strategie České republiky na léta 2006–2010*, byla konečně zahájena v červnu 2008. Rolí zástupců podnikatelů zde bude nejen podíl na tvorbě ED ČR, ale též na hodnocení toho, jak efektivně jsou peníze daňových poplatníků v této oblasti využívány. Mezi základní úkoly uvedeného orgánu bude patřit sladování obchodních a politických zájmů ČR v zahraničí (vízová politika, koordinace zahraničních cest ústavních činitelů a jejich využívání pro podnikatelské mise), optimalizace poskytovaných služeb státu v oblasti exportu a investic a účast při vytváření českých pozic pro jednání orgánů EU v oblastech bezprostředně se dotýkajících podnikatelské sféry. Poradní roli bude mít při výběrových řízeních na místa obchodních diplomatů a pracovníků zahraničních kanceláří agentury CzechTrade.

Rada pro obchod a investice, která je dle svého statutu poradním orgánem ministra průmyslu a obchodu, má celkem devatenáct členů, přičemž devět z nich zastupuje podnikatelskou sféru a deset zbývajících státní správu, např. MZV ČR zastupuje náměstkyně ministra Helena Bambasová, zatímco ministerstvo průmyslu a obchodu náměstek ministra Milan Hovorka.³⁸ Jejím předsedou byl ministrem jmenován zástupce podnikatelské sféry generální ředitel ČKD Group, a.s., Jan Musil. Rada se má scházet minimálně jednou za čtyři měsíce. Úkoly, které si Rada vytkla, se částečně kryjí s výše zmíněnými průběžnými úkoly při naplňování vládního prohlášení na úseku ED, částečně jdou nad tento rámec (viz např. požadavky na zjednodušení vízové politiky, změny v systému investičních podpor a na aktualizaci seznamu prioritních zemí v rámci exportní strategie.³⁹

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Výrazná změna ekonomického klimatu, ke které během roku 2008 došlo, se určitým způsobem promítla rovněž do veřejného a politického diskurzu, vedeného v ČR o jednotlivých aspektech ED. Až do podzimu uvedeného roku stála tato problema-

tika vcelku na okraji uvedeného diskurzu, byť podpora VEV měla široce uznávaný statut jedné ze stabilních priorit ČZP a rovněž domácí hospodářské politiky vlády.⁴⁰ Tento její statut byl dále podtržen stabilizací jejího systému a definitivním upuštěním od některých záměrů na jeho radikální změny, které se objevily v předvolebním období (viz výše).

Otázky týkající se ED tedy rozhodně nestály v centru ideových střetů mezi vládou a opozicí, resp. mezi nositeli různých společenských a ekonomických zájmů, byť projednávání těchto otázek, např. na půdě zákonodárných sborů, obvykle vyvolalo určitý zájem a ohlas, který však nebyl výrazně kritický či dokonce odmítavý.⁴¹ Ve sdělovacích prostředcích se problematika podpory VEV v této době ještě objevovala poměrně málo, spíše na vnitřních stranách novin a v odborněji zaměřených periodikách.

K dosti výrazné změně však v souvislosti s nastupující ekonomickou krizí dochází během podzimu (zhruba od října), kdy se frekvence zmínek o ED v médiích začíná pozvolna zvyšovat (zejména v souvislosti s opatřeními vlády, majícími za cíl rozšíření a zvýšení dostupnosti služeb státních organizací ČEB a EGAP),⁴² a kdy její různé aspekty stále častěji vstupují do každodenní agendy politiků. Zintenzivnění podpory českého exportu se v této době především stává jedním z úhelných kamenů vládního protikrizového plánu, který byl premiérem v Poslanecké sněmovně prezentován 2. 12. 2008. Zvýšení podpory vývozu by mělo ve vládním pojetí spočívat především v kapitálovém posílení institucí, majících za úkol realizovat politiku státu v oblasti finanční podpory VEV, tj. ČEB a EGAP (viz výše). Tento záměr byl předsedou vlády a dalšími vládními politiky opakovaně prezentován v médiích, a to v některých případech již několik dní před zveřejněním celého plánu.⁴³ Protikrizová strategie vlády je opozicí – především ČSSD – na jedné straně ve svém celku ostře kritizována jako nedostatečně intenzivní a málo aktivní.⁴⁴ Žádné kritice však rozhodně není podrobován záměr vlády zintenzivnit podporu vývozu. Tuto oblast tedy můžeme považovat za jistou sféru – více méně mlčenlivého – konsenzu mezi vládou a opozicí.⁴⁵

ZÁVĚR

Rok 2008 představoval období stabilního fungování všech složek systému podpory vnějších ekonomických vztahů a pokračující snahy o jeho postupné vylepšování, a to především formou naplňování průběžných úkolů, vyplývajících z materiálu *Výbudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho ze základních prostředků české zahraniční politiky*, jenž byl v březnu konečně projednán a schválen vládou. Tyto úkoly vyplývají z analýzy celého systému ED, jež byla v roce 2007 společně provedena MZV ČR a MPO ČR. Vše nasvědčuje tomu, že současná vláda pravého středu již nadobro opustila některé představy o radikálních řezech v systému podpory vnějších ekonomických vztahů, které se před volbami tu a tam objevovaly v kruzích blízkých současné nejsilnější koaliční straně ODS (viz návrhy občanského sdružení *Becario*).

Na podzim 2008 však došlo k velmi dramatickému zvratu ve vývoji globální ekonomiky, která v důsledku americké úvěrové krize směřuje jako celek do recese. Tento

nepříznivý vývoj začíná v posledních týdnech roku zasahovat rovněž ČR, byť její vyhlídky, aby nadcházející ekonomickou krizi, která se jí v žádném případě nevyhne, přestála bez příliš velkých sociálněekonomických následků, jsou stále poměrně příznivé. V tomto období dochází mj. k dosti závažnému zhoršování odbytových možností pro český export, který je v rozhodující míře soustředěn na trhy vyspělých západoevropských zemí, které krizi začínají pociťovat značně citelně. Na tento vývoj se snaží reagovat též systém podpory vnějších ekonomických vztahů, a to mj. rozšiřováním nabídky (a zlepšováním nabízených podmínek) u různých finančních produktů pro refinancování (úvěrování) a pojišťování exportu a pojišťování zahraničních investic českých subjektů. Nadcházející ekonomická krize bude nepochybně znamenat značnou výzvu rovněž pro uvedený systém, neboť prověří jeho flexibilitu a schopnost pomáhat prostřednictvím podpory vnějších ekonomických vztahů celé české ekonomice čelit krizovému vývoji.

Poznámky

- ¹ Jako prorocká se v tomto směru ukázala např. slova bývalého rakouského politika Hannese Androsche z ledna 2008, podle kterého „...potenciál poruch světových trhů výrazně vzrostl a je důvodem ke znepokojení“. Viz Česká tisková kancelář, 15. 1. 2008. Za určité „předčasné jásání“ je naopak možno považovat tvrzení ministrů členských zemí OECD z června 2008, že „...světová ekonomika odolala otřesům posledních měsíců lépe, než se dalo čekat“. Toto tvrzení bylo ovšem založeno na zcela nerealistickém tvrzení delegace USA, že „...americká ekonomika není v recesi a že už ve třetím a čtvrtém čtvrtletí lze čekat zlepšení její výkonnosti“. Oba citáty: Česká tisková kancelář, 5. 6. 2008.
- ² Podle Eurostatu klesla v listopadu 2008 důvěra v ekonomiku EU mezi podnikateli na nejnižší úroveň od roku 1985 (!), a to na 70,5 procenta. K poklesu hodnoty tohoto „měkkého“ ukazatele dochází rovněž v ČR, avšak zde byla v uvedeném období vysoko nad průměrem EU, když činila 82,6 procenta. Viz *Právo*, 28. 11. 2008, s. 18.
- ³ Tyto návrhy byly obsaženy především v dokumentu *Restrukturalizace organizací a činností státu zajišťujících zahraniční prezentaci země a podporu exportu, investic a příjezdové turistiky* publikovaném v roce 2005 občanskými sdružením Becario majícím ideově i personálně blízko k ODS. Viz Kořan, Michal a kol. (2008): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 340.
- ⁴ Viz Kořan, Michal a kol. (2008): op. cit., s. 341, pozn. 40.
- ⁵ „Vláda se soustředí na vybudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho ze základních prostředků české zahraniční politiky. V tomto rámci také jasně vymezi a sjednotí kompetence v oblasti marketingu a prezentace České republiky, podpory exportu, investic a cestovního ruchu.“ *Programové prohlášení vlády České republiky*, nečíslováno. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780).
- ⁶ Stávající systém ED uplatňovaný v ČR je podrobněji rozebrán v prvním ročníku ročenky české zahraniční politiky. Viz Kořan, Michal a kol. (2008): op. cit., s. 334–337. V tomto textu si už budeme všimnout pouze jeho vývoje a změn.
- ⁷ Viz Kořan, Michal a kol. (2008): op. cit., s. 343. V kontextu a dikci roku 2007 šlo o zprávu k plnění tzv. vládního úkolu č. 140 (v rámci prověrky plnění programového prohlášení vlády). V roce 2008 se hovoří o vládním cíli č. 08–12 ve shodě s číslováním obsaženém v *Plánu nelegislativních úkolů vlády na 2. pololetí 2008*, který byl vládou přijat jejím usnesením č. 810/08 z 2. 7. 2008.

- ⁸ Součástí uvedeného vládního usnesení je rovněž zrušení usnesení vlády Jiřího Paroubka, č. 32/06, z 4. 1. 2006, kterým byl Otto Jelinek jmenován koordinátorem pro koordinaci aktivit České republiky v zahraničí.
- ⁹ Viz Vládní úkol č. 140: „Soustředit se na vybudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho ze základních prostředků české zahraniční politiky. V tomto rámci také jasně vymezí a sjednotí kompetence v oblasti marketingu a prezentace České republiky, podpory exportu, investic a cestovního ruchu.“ Příloha k návrhu vládního usnesení (interní materiál MZV ČR, s. 11–12).
- ¹⁰ Její rozsah je ve *Smlouvě o založení ES* (čl. 133) vymezen takto: „Společná obchodní politika se zakládá na jednotných zásadách, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a obchodní ochranná opatření, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování.“ Úplné znění č. 625. Ostrava: Sagit, 2007, s. 29.
- ¹¹ Úplné znění č. 625, op. cit.
- ¹² Celkově lze říci, že devatenáct prioritních zemí podle *Exportní strategie České republiky na léta 2006–2010* představuje z hlediska jejich významu pro český vývoz velmi heterogenní skupinu. Jsou mezi nimi jak státy, které zde hrají určitou nezanedbatelnou – byť rozhodně ne klíčovou – roli, jako jsou např. USA, Rusko a do jisté míry též Rumunsko a Ukrajina (váha tří posledně jmenovaných navíc v minulých zhruba čtyřech letech zaznamenala znatelné zvýšení), tak státy, jejichž role je zde takřka úplně bezvýznamná, neboť jejich podíl nedosahuje ani jedné desetiny procenta (viz např. Argentina a Chile) a uvedené obchodní relace se navíc vyvíjejí velmi kolísavě (viz zejména Vietnam, ale i další země). Dynamika vývozu ČR do této skupiny zemí jako celku však od roku 2004 přesahuje celkovou dynamiku českého exportu (v roce 2005 dokonce velmi výrazně), čímž došlo k zvýšení jejího podílu z 8,9 procenta v roce 2004 na 11,1 procenta v roce 2008. Jakou zásluhu na tom má zvláštní péče, věnovaná těmto zemím v rámci proexportní politiky, je však velmi obtížné určit (k předstihu dynamiky navíc začalo docházet ještě předtím, než začala být exportní strategie aplikována).
- ¹³ Více informací o vývoji obchodních vztahů mezi EU a Latinskou Amerikou viz Evropská komise. On-line: (ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/lac/index_en.htm).
- ¹⁴ V podobné situaci byla na počátku 90. let bývalá ČSFR, resp. ČR, která svůj obchod s EU také nejdříve liberalizovala na základě Prozatímní dohody, jež platila až do ukončení ratifikačního procesu Evropské dohody (ve vztahu k zemím západního Balkánu hrají její roli Dohody o stabilizaci a přidružení).
- ¹⁵ Viz např. vládní usnesení, č. 853/08, z 9. 7. 2008, a č. 1529/08, z 1. 12. 2008.
- ¹⁶ Viz např. vládní usnesení, č. 1174/08, z 10. 9. 2008, zabývající se změnami obdobné dohody s Ukrajinou. Pouze měněna a nikoli vypovídána bude ovšem rovněž tato dohoda s Rumunskem, které patří mezi dva nejmladší státy EU (viz např. zápis z jednání Zahraničního výboru PS ze dne 21. 5. 2008).
- ¹⁷ Viz např. vládní usnesení, č. 1257/08, z 8. 10. 2008 k návrhu na sjednání dohody o podpoře a vzájemné ochraně investic se Sýrskou arabskou republikou. V září byla dohoda tohoto typu podepsána s Kambodžským královstvím. V dubnu 2008 byl potom dokončen ratifikační proces obdobné dohody s Královstvím Bahrajn, jež byla podepsána v říjnu 2007 (viz usnesení Poslanecké sněmovny, č. 751/08).
- ¹⁸ Využití setkání honorárních konzulů pro posílení prosazování ekonomických zájmů ČR v zahraničí se dostalo i mezi výše uvedených jedenadvacet bodů průběžných úkolů při naplňování cíle vládního prohlášení, vybudovat efektivní model ED.
- ¹⁹ Česká tisková kancelář, 30. 5. 2008, a rozhovor s ředitelem odboru ODEV MZV Alešem Černíkem 15. 10. 2008.
- ²⁰ Kriticky se vyjadřuje např. Hospodářská komora ČR, „...a to především kvůli odlivu pracovní síly od původních zaměstnavatelů...“. Jak se zdá, tak jedna z hlavních „neoliberálních ctností“ – mobilita pracovní síly – může být někdy i na závalu. Viz Česká tisková kancelář, 28. 1. 2008.
- ²¹ V letech 1998–2006 bylo prostřednictvím investičních pobídek podpořeno více než 700 projektů, představujících investiční náklady 432 miliard Kč (23 procent všech PZI v té době), na jejichž základě bylo vytvořeno 112 000 pracovních míst; přínos pobídek činil podle studie společnosti Patria Finance 170 miliard Kč. Viz Česká tisková kancelář, 28. 1. 2008, op. cit.

- ²² Podle reprezentativní studie prestižní konzultantské a ratingové společnosti Ernst&Young byla ČR v roce 2008 devátou nejatraktivnější zemí pro přímé zahraniční investice v rámci celé světové ekonomiky. Na prvním místě byla Čína, následovaná Indií a Ruskem. Viz Česká tisková kancelář, 5. 6. 2008.
- ²³ Česká tisková kancelář, 28. 1. 2008.
- ²⁴ Na zasedání Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny 14. 5. 2008 např. náměstek ministra průmyslu a obchodu Jiří Koliba informoval, že proces změn v systému investičních pobídek ještě nebyl ukončen, což se odráží také v tom, že není úplně jistá budoucí podoba agentury CzechInvest. Viz Zápis z 29. schůze hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu, která se konala ve dnech 14. a 15. 5. 2008. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=27594).
- ²⁵ Česká tisková kancelář, 5. 6. 2008. Pokud od celkové hodnoty investičních projektů, podpořených v roce 2007 agenturou CzechInvest, odečteme hodnotu projektů domácích firem a rozdíl porovnáme s celkovým přílivem PZI do ČR v uvedeném roce (celkový investovaný základní kapitál PZI činil 57,5 miliardy Kč; viz ČNB. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/pzi_2007_toky/pzi_2007_odvetvi_czk.html), dojdeme k výsledku, že předmětem pobídky bylo více než 97 procent (!) PZI.
- ²⁶ Česká tisková kancelář, 5. 6. 2008.
- ²⁷ V roce 2007 představovaly české PZI v zahraničí 1641 milionů USD, zatímco opačně orientované investiční toky činily 10 596 milionů USD, tedy 6,5krát více. Viz údaje ČNB. On-line: (www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance/BOP_CS.XLS).
- ²⁸ Podle průzkumu Hospodářské komory ČR plánovalo v roce 2008 kapitálovou expanzi do zahraničí více než 13 procent českých podniků. Česká tisková kancelář, 12. 3. 2008.
- ²⁹ *Právo*, 28. 11. 2008 a 15. 12. 2008.
- ³⁰ V roce 2007 došlo např. k meziročnímu nárůstu objemu transakcí, krytých pojistnými smlouvami (téměř 50 miliard Kč) o 67 procent. Nárůst zájmu byl zaznamenán u produktů pojišťujících rizika zahraničních investic, jako je pojištění úvěru na financování zahraničních investic a pojištění zahraniční investice proti politickým rizikům (Česká tisková kancelář, 22. 1. 2008). Tento vývoj pravděpodobně souvisel s výše uvedeným rostoucím významem ČR jakožto zahraničního investora. Podle předběžných údajů za rok 2008 však došlo k určitému meziročnímu snížení objemu transakcí, krytých pojistnými smlouvami, zhruba o 14 procent na 43 miliard Kč. Mezi teritorii přitom zcela jednoznačně dominovalo Rusko, které se na uvedeném objemu podílelo téměř polovinou. Viz *Právo*, 22. 1. 2009.
- ³¹ Oficiální název katarského kola, jež probíhá již od roku 2001, je Rozvojová agenda z Dohá (*Doha Development Agenda*; DDA). Tento název má naznačovat, že nejde výlučně o otevření trhů, ale také o vytvoření celkově příznivějších podmínek pro posílení rozvoje v chudých zemích tím, že jim bude mj. poskytnuta pomoc při jejich integraci do světového obchodního systému.
- ³² „Česká republika bude aktivně prosazovat liberalizaci světového obchodu, odstraňování bariér svobodné výměny zboží a služeb a dodržování ochrany duševního vlastnictví s tím, aby tyto kroky byly prováděny citlivě, s ohledem na rozvoj nejzaostalejších zemí světa.“ *Programové prohlášení vlády ČR*, nečíslováno. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780).
- ³³ Neformálním vůdcem skupiny států EU podporujících další liberalizaci světového obchodu je Švédsko. Kromě ČR se k ní ještě řadí Dánsko, Velká Británie, Finsko a tři pobaltské státy. Tradičním vůdcem zemí, tíhnoucích k určité míře protekcionismu, je zase Francie. Česká tisková kancelář, 10. 3. 2008.
- ³⁴ Viz např. Česká tisková kancelář, 1. 4. 2008, a 26. 5. 2008.
- ³⁵ Viz např. Česká tisková kancelář, 30. 7. 2008. Vyskytly se však i jiné názory. Například podle ředitelky Odboru mnohostranné a společné obchodní politiky MPO ČR Lucie Šestákové „...právě na jednání v Ženevě bylo dojednáno mnoho a kolo bylo k dokončení výrazně přiblíženo“. Viz *Mezinárodní politika*, 9/2008, s. 17. Nová komisařka EU pro obchod Catherine Ashton se zase vyjádřila takto: „...během těchto devíti dnů rozhovorů bylo při uzavírání agendy z Dohá dosaženo pokroku jako nikdy předtím. 80 % klíčových otázek agendy ženevského jednání bylo v okamžiku zhroutení rozhovorů vyřešeno.“ Ashton, Catherine: *Doha Now: A global trade deal would be the best news*

coming from the G-20. Wall Street Journal Europe, 12. 11. 2008. On-line: (online.wsj.com/article/SB122644000545718543.html)

- ³⁶ Česká tisková kancelář, 21. 7. 2008.
- ³⁷ Kořan. Michal a kol. (2008): op. cit., s. 341.
- ³⁸ MPO a Svazem průmyslu a dopravy (viz rozhovor s ředitelkou odboru vnějších vztahů SPaD Dagmar Kuchtovou, 19. 9. 2008) je uvedený institucionální krok hodnocen jednoznačně pozitivně a je mu přisuzován poměrně značný význam pro další rozvíjení české ED, ovšem z některých sfér MZV ČR zaznívají spíše skeptičtější a zdrženlivější tóny, neboť výsledná podoba Rady prý neodpovídá původní představě nadresortního orgánu, protože je pouze poradním orgánem jednoho z resortních ministrů zapojených do realizace ED (viz rozhovor s ředitelem odboru ODEV MZV Alešem Černíkem, 15. 10. 2008).
- ³⁹ Viz tiskovou zprávu Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, 26. 6. 2008.
- ⁴⁰ Viz např. vystoupení ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga o prioritách české zahraniční politiky pro rok 2008 a o dalších aktuálních zahraničněpolitických otázkách před Zahraničním výborem Poslanecké sněmovny 21. 2. 2008. Viz Zápis z 21. schůze zahraničního výboru. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=26408).
- ⁴¹ Viz např. projednávání informací o pojišťování vývozních úvěrových rizik (EGAP) a o tzv. podpořeném financování (ČEB) za rok 2007 v Hospodářském výboru Poslanecké sněmovny 15. 5. 2008 (viz Zápis z jednání č. 29, on-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=27594), resp. za první pololetí roku 2008, 23. 10. 2008. Na druhém z uvedených jednání však rovněž zazněl dnes již v ČR zcela ojedinelý názor poslance Zdeňka Proseka, že ČEB by měla být zrušena. Viz Zápis z jednání č. 34. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=30738).
- ⁴² Viz např. Právo, 28. 11. 2008 (*Význam EGAP v období krize a klesajících vývozdů roste*) a 15. 12. 2008 (*Říman: Stát kvůli krizi více pomůže exportérům*). 13. 12. 2008 uveřejnilo Právo interview s Miroslavem Kalouskem, v němž ministr financí říká: „O miliardu korun se zvýšil úvěrový rámec pro exportní banku. Žádný dobrý proexportní projekt by tak neměl být odmítnut či nepodpořen jen proto, že by chyběly peníze. EGAP – tedy úvěrová pojišťovna – jak jsme rozhodli, bude moci pojistit investici až do výše 99 procent.“
- ⁴³ M. Topolánek se k tomu např. vyjadřuje již 30. 11. 2008 v Prima TV (viz Česká tisková kancelář, 30. 11. 2008), místopředseda vlády Alexandr Vondra na tiskové konferenci v Bruselu dne 1. 12. 2008 (viz Česká tisková kancelář, 1. 12. 2008), ministři průmyslu a obchodu Martin Říman a financí M. Kalousek na tiskové konferenci dne 11. 12. 2008 (viz Česká tisková kancelář, 11. 12. 2008) a ministr práce a sociálních věcí Petra Nečas v ČT 1 14. 12. 2008 (viz Česká tisková kancelář, 14. 12. 2008).
- ⁴⁴ Viz např. vystoupení stínového ministra financí za ČSSD Bohumila Sobotky v Poslanecké sněmovně v reakci na představení protikrizového programu vlády dne 2. 12. 2008. Česká tisková kancelář, 2. 12. 2008.
- ⁴⁵ O obnovení veškeré možné státní pomoci vývozcům hovořil v Poslanecké sněmovně v reakci na představení protikrizového programu vlády 2. 12. 2008 rovněž předseda ČSSD Jiří Paroubek. Česká tisková kancelář, 2. 12. 2008.